

NATŪRALIOS GAMTOS KAIP „KITO“ VERTĖS IDĖJA EKOFILOSOFIJOJE

Jūratė Mackevičiūtė

Šiaulių universitetas

Filosofijos ir antropologijos katedra

P. Višinskio g. 38, Šiauliai

El. p. j.mackevic@gmail.com

Žmogaus ir gamtos santykių harmonija vertinga ne tik ekologine prasme. Harmonija siejama su būsimais žmogaus ir gamtos sąveikos raidos etapais. Žmogus neturi teisės nekreipti dėmesio į tolimą ateities perspektyvą, palikti ją be dėmesio dėl neatidėliotinų šiandienos problemų. Šiuolaikinės filosofijos užduotis – ankstesnį kovos su gamta šūkį būtina transformuoti į apgalvotus, morališkai subrendusius, dvasiškai įprasmintų žmogaus santykių su gamta idealus. Išėjus iš dabartinės krizės padėties poreikis skatina siekti žmogaus ir gamtos santykio problemos sprendimo, nusakant žmogaus ir gamtos sampratos ribas bei jų vietą šiuolaikinių žmogaus ir gamtos santykių problemos analizės etinių teorijų kontekste.

Neturėdamas naujų idėjų ir koncepcijų žmogus priverstas kartoti senąsias klaidas. Būtina sukurti naujus mitus, kad trečiajame tūkstantmetyje išsaugotume biosferą. Viena iš naujų ir perspektyvių idėjų yra natūralios gamtos idealo kaip *Kito* (angl. *something else*) bei natūralios gamtos kultūros sukūrimas. Šiuo metu natūralios gamtos (ypatingos, viršgamtinės) klausimas tampa daugiau filosofiniu nei biologiniu.

Natūrali gamta – nuolatinė ir svarbi civilizacijos dalis. Ji – tai pradžia, pirmoji priežastis, pirmasis sutvėrimas, pradinis evoliucijos taškas. Natūrali gamta yra absoliučios realybės šaltinis, gyvenimo energija, būtis jėga, kurioje slypi neribota jėga ir dvasia, ji savita ir nekontroliuojama. Natūrali gamta – dvasinio pasaulio širdis ir svarbiausia gyvenimo erdvė.

Šiuo metu aktyviai plėtojama natūralios gamtos idėja skelbia, kad natūrali gamta yra kažkas daugiau nei gamtos išteklių ar svarbus ekologinės sistemos komponentas. Natūrali gamta – tai ypač šventa erdvė, visiškai kita, nepriklausoma „valstybė“, egzistuojanti už žmogaus kontrolės ribų, mažuma, kurią niokoja žmogus. Natūrali gamta turi savo vidinę

vertę, savo interesus, savo privalumus, savo tikslą ir laisvo gyvenimo moralinę teisę. Remiantis šiuolaikine natūralios gamtos idėja, mes privalome mylėti, vertinti, gerbti ir ginti natūralią gamtą dėl jos pačios, o ne dėl žmogaus poreikių. Ši idėja atkuria anksčiau vyravusį gamtos šventumo supratimą, praplėsdama demokratijos ribas iki natūralios gamtos ir jos rūšių moralinių teisių laisvės, autonomijos ir savarankiškumo gynimo. Dabar natūrali gamta tapo išpūdingu, plačiau naudojamu rūpesčio simboliu apie mažai žmogaus pakeistą kampelį, galingu varikliu draustinių darbe, ryškiu ir suprantamu poindustrinės visuomenės devizu.

Natūrali gamta – tai kultūros idealas. Ji pažadina individualų suvokimą, paversdama jį dvasine patirtimi, metafiziniu pasaulio supratimu. Natūralios gamtos koncepcijos moko paklusnumo ir užuojautos. Už jos – didžioji ateitis. Jos apsauga turi plėtotis kartu su žmogaus dvasios persitvarkymu, nes prarasdami natūralią gamtą, kaip teigė P. Sheperdas, mes prarandame paskutinę galimybę sugrįžti į save.

Žinoma, natūralios gamtos, visiškai nepriklausomos nuo žmogaus įtakos, šiuo metu nėra. Natūralios, laisvos gamtos terminą galima pritaikyti didelei teritorijai, kurios nepakeitė žmogus.

Natūrali gamta, kaip iki galo racionaliai neišsivinta ir nesuprantama, gali būti plėtojama mitologiškai. XX amžiaus pradžioje žmonija atvėrė sau naują ekologinį – natūralios gamtos, kaip gamtos „be nuodėmės“, švarios, dieviškos ir gražios – mitą. Natūralioje gamtoje ribos tarp žmogaus ir gamtos, tarp natūralumo ir supernatūralumo visada atrodė mažiau nustatytos nei kitoje vietoje. Todėl ankstesnieji krikščionių šventieji ir mistikai dažnai mėgdžijo Kristaus ėjimą į dykumą, nes siekė patys įgyti fizinių ir dvasinių išbandymų patirties. Tokioje vietoje buvo galima sutikti ne tik velnių ir rizikuoti netekti sielos, bet ir sutikti Dievą. Nuostabūs natūralūs gamtovaizdžiai buvo retos vietos, kur žmogus turėjo daugiau galimybių nors akies krašteliu pamatyti Dievo veidą. Dievas buvo kalno viršūnėje, bedugnėje, krioklyje, audros debesyje, vaivorykštėje, saulėlydyje.

Daugiau kaip prieš 1 000 metų kinų ir japonų sintų pasekėjų gamtovaizdžių tapyboje vyravo laukiniai miškai, kalnai be žmonių, audros ir liūtys. Tose vietose buvo atliekamos religinės apeigos. Vėliau ši tendencija pastebima ir Vakarų Europoje, kada vienas pirmųjų viduramžių krikščionių šv. Pranciškus Asyžietis parodė susižavėjimo natūralia gamta pavyzdį, kviesdamas visus gamtos kūrinius mylėti kaip brolius ir sese-

ris. Panašaus požiūrio laikėsi XVI amžiaus šveicarų gamtininkas K. Gesneris. J. J. Rousseau, Petrarka turėjo didelės įtakos formuojantis meilės ir pagarbos natūraliai gamtai idėjoms.

Natūralios gamtos vertės, kaip civilizacijos atsvaros, atsiradimas susijęs su XVIII amžiaus antrosios pusės Europos romantizmo, ypač I. Kanto „dingumo gamtoje“, idėja. XIX amžiaus pradžioje ją palaikė grupė šiaurės Amerikos rytų pakrantės rašytojų. Teigiama termino „natūrali gamta“ reikšmė ėmė augti, kai Amerikos nacionalistai ėmė propaguoti Amerikos gamtos natūralumą kaip ypač vertingą nacionalinio palikimo charakteristiką bei kažką besiskiriančio ir unikalau, lyginant su Europos kultūros sąvokomis.

Toliau šią idėją plėtojo XIX amžiaus transcendentalistai R. Emersonas ir H. D. Thoreau, o amžiaus pabaigoje – ir J. Muiras. Natūralios gamtos kultas užgimė JAV XX amžiaus pradžioje. Natūralios gamtos draugija ten įkurta 1935 m., o Natūralios gamtos įstatymas priimtas 1964 m.

Natūralios gamtos kaip *Kito* koncepciją filosofijoje pirmasis panaudojo Rudolfas Otto savo klasikiniame darbe „Šventumo idėja“, publikuotame 1917 m. 1980 m. Amerikos ekofilosofai suteikė šiam terminui ekologinį aspektą, pažymėję juo natūralios gamtos esmę.

Pagal R. Otto *Kito* jausmas atsiranda ir priklauso nuo daiktų, kurie dėl savo paslaptینگumo stebina žmones. Mes neturime nieko, su kuo būtų galima palyginti *Kitą*. Paslaptingas daiktas nesuprantamas ne tik todėl, kad mes susiduriame su kažkuo *Kitu*, kuris dėl savo neįprastos išvaizdos ir neįprastos esmės negali būti matuojamas mūsų būtimi. R. Otto nuomone, *Kitas* – ne tik nesuvokiama, nesuprantama kategorija, atvedanti į sumaištį, baiminanti, priešpriešinanti save priešingybėms ir prieštaravimui (Serageldin 1996: 12).

Natūrali gamta skiriasi nuo žmogaus. Būdama laisva nuo žmogaus ir jo veiklos, ji – unikalus evoliucinis eksperimentas, geriausia planetos dalis. Joje paslėptas ne tik chaosas, bet tvarka ir tobulybė. Natūralioje gamtoje egzistuoja ne tik fizinė, bet ir moralinė tvarka. Natūralios gamtos grožis byloja apie jos moralinį turinį. Neveltui J. Muirui natūralios gamtos grožis ir jos morališkumas buvo tas pats. Pasak H. D. Thoreau, „natūrali gamta – tai ne kas kita kaip civilizacija, tačiau kitokia nei mūsų“ (Thoreau 2001: 44).

Gamta kartu yra natūrali ir šventa. Savo grynojo praktinio proto dialektikos svarstyje I. Kantas teigia, kad tikėjimas Dievo idėja yra neiš-

vengiama moralaus gyvenimo sąlyga. R. Peidenas siūlo tyrinėti natūralią gamtą kaip transcendentinę esmę, kai tikėjimas natūralios gamtos idėja tampa neišvengiama moralės egzistavimo sąlyga. Natūralios gamtos vietovės, turinčios galingą kūrybinę energiją, egzistuoja savikūros procese. Būtent šios šventos vietovės tampa visatos centru, nuo kurio gerovės priklauso viso pasaulio gerovė.

Taigi natūralios gamtos vietovės kaip *Kito* realybė patenka į šventųjų kategoriją. Šį fenomeną pastebėjo dar J. J. Rousseau, teigdamas, kad „šventumas yra nepagražintoje gamtoje“, o E. Evansas 1818 m. rašė: „kažkas egzistuoja pačiame natūralios gamtos varde, kuris žavi ir ramina žmogaus sielą. Jame yra religija!“ Natūrali gamta – šventa vieta. Natūrali gamta – tai begalinės dieviškosios galimybės, esančios už žmogiškojo suvokimo ribų, metafora. Tai tikėjimo dalis. Natūralios gamtos šventumas garbinamas ne dėl dieviškumo, o dėl pačios gamtos, vadinamos „žemės valia“ (Porter 1988: 53).

Natūralios gamtos šventumo pripažinimas padidina jos vertę, nes religinės vertybės padeda atsikratyti žmogaus viešpatavimo gamtoje idėjos.

Natūralumas – viena svarbiausių natūralios gamtos vertybių. Pask I. Kanto, natūralumas yra nepriklausomybė nuo įstatymų. H. Rolstonas III apie tai rašo: „Mums patinka gamtinis nuoseklumo ir laisvės tapatumas; kur žodžiai „natūralus“ ir „laisvas“ yra tapatūs, kur laisva gali būti laukinė upė ar vanagas danguje. Žodis „natūralus“ tapatinamas su puikumu ir paslaptینگumu, nusakančiais vertybė“ (1992: 51).

Natūralumas – tai savybė, žmogaus nepalietos gamtos gebėjimas išlikti natūralia. Tai necivilizuota ir nekontroliuojama savybė. Natūralumas – tai gyvybiškumas – teigė H. D. Thoreau (2001). Natūrali gamta – tai vieta. Natūralumas – tai savybė. J. Benettas teigia, kad „natūralumas yra neištirtas, nelauktas ir nepaaiškinamas kažko svetimo išmatavimas“ (Soper 1995: 32).

Natūralioje gamtoje egzistuoja tokie nevaldomi ir natūralūs reiškiniai kaip žemės drebėjimai, vulkanai, uraganai, potvyniai ir miškų gaisrai. Evoliucija taip pat yra natūralumas.

Amerikiečių ekofilosofas E. Grambainas mano, kad natūralios gamtos (angl. *wilderness*) terminas skiriasi nuo natūralumo (angl. *wildness*) termino, nes „natūralumas kaip gamtos procesas ir esmė“ yra išteklių ir žmogaus egzistavimo šaltinis. Tai kurianti struktūra, kurioje gyvuo-

ja visa, kas gyva Žemėje. Pasak Welmerio, „natūralumą sunku apibrėžti. Nors jis glūdi pačiame gyvenime, tačiau lengviau pasakyti nei parodyti kur jis“ (Welmer 1991: 23).

Evoliucijos procesas yra natūralus. Šis natūralumas atmeta mechaninės pasaulėžiūros pramoninės civilizacijos triumfo galimybę gamtoje. Netgi branduolinė žiema vargu ar galėtų visiškai sunaikinti regeneruojančią natūralumo jėgą.

Pasak ekofilosofo D. Griffino, natūrali gamta (angl. *wilderness*), pirmą kartą indoeuropietiškoje mintyje reiškia metafizinę „žemės valią“ (angl. *wild of the land*). Teiginys, kad egzistuoja „žemės valia“, išreiškia natūralios gamtos savitumą ir nepaklusnumą. „Natūralios gamtos“ terminas perteikia kažko nevaldomo idėją, turinčią „žemės valią“, kuri yra vidinis valios aktas ir vertybė, laisva nuo žmogiškojo instrumentalizmo ir kontrolės. „Žemės valia“ priskiria gamtai vidinį tikslą.

Žinoma, natūralioje gamtoje slypi pavojingumas žmogui. Tačiau sunaikinę pavojų ir riziką, sunaikinsime ir natūralumą, todėl turime išmokyti vertinti ir gerbti laisvą gamtą ne tik dėl jos dorovingumo, grožio ir intelektualinės įvairovės, bet ir už jos natūralumą, iššūkį ir priešinimąsi. Kaip teigė R. Emersonas, meilė gamtai atsirado iš to, kas glūdi mummyse geriausio. Mes mylime ją kaip Dievo miestą, nepaisant to (o galbūt kaip tik todėl), kad šiame mieste nėra gyventojų.

Pritaris Rolstonas III mano, kad „gyvūnams gamta – paruoštas produktas, kurioje jie adaptuojasi natūralios atrankos būdu, o žmonės sukuria sau dirbtiną pasaulį“ (1992: 28). Natūralioje gamtoje vyksta spontaniški evoliuciniai ir ekologiniai procesai, kurioje bet koks žmogaus įsikišimas, nepaisant geranoriškumo, bus nenatūralus ir trukdantis gamtoje vykstantiems procesams. Kultūrą jis vadina „mūsų planetarinės istorijos poevoliucine faze“ (Rolston 1992: 22). E. Hargrove teigimu, „žmogaus veikla gamtoje (netgi turint tikslą ją pagerinti) visada vertinama kaip bandymas panaudoti ar dominuoti“ (1988: 60).

Skirtingai nei ankstesni aplinkosaugininkai, XXI amžiaus gamtos apsaugos ideologijos šalininkai – ekocentristai (ekologijos etikai) – natūralią gamtą mato šventą, turinčią vidinę vertę ir moralines teises. Ekocentristai tvirtina, kad žmogaus vertybės neišbaigia natūralių vertybių, nes vertybės sąvokai priklauso daug daugiau nei supaprastintas žmonių poreikių patenkinimas. Ekocentrizmo šalininkams natūralios gamtos apsauga suprantama dėl jos vidinės vertės, todėl jie palaiko tokių ginamų

gamtinių teritorijų steigimą, kur natūraliai gamtai suteikiama visiška laisvė nuo bet kokio mokslinio rekreacinio, lavinamojo ar religinio išnaudojimo.

Ekocentristai palaiko absoliutaus draustinumo siekimo principą draustiniuose ir pasisako prieš draustiniuose gyvenančių gyvūnų ir augalų naudojimą mokslo tikslams, ekoturizmą, gaisrų, kilusių dėl gamtinių priežasčių, gesinimą. Jie nesutinka su natūralios gamtos vertybių rinkos vertinimu, nes natūralios gamtos teisė egzistuoti pakankamai pagrįsta draustinumui ir kviečia sukurti „ypač draustinus objektus, kur vidinė natūralios gamtos vertė būtų laikoma pagrindine“ (Serageldin 1996: 15).

Šiuo metu ekocentrinėms teorijoms priešpriešinamos keletas pagrindinių natūralios gamtos idėjos kritikos krypčių, kurios išskirstytos į pirmąją, paplitusią komercinėse struktūrose, kurios vadovaujasi racionalaus (išmintingo) gamtos išteklių panaudojimo idėja. Natūralią gamtą jos sieja su neliesta (pirmaprade) gamta, tvirtindami, kad tokios gamtos nėra, nes ją seniai pakeitė žmogus. Vadinasi, galima racionaliai naudoti ir draustinių, ir nacionalinių parkų gamtinius išteklius.

Atsakymas šiems oponentams glūdi natūralios ir neliestos gamtos sąvokų skirtumuose. Žinoma, kai kurie natūralios gamtos plotai turi mažesnę „natūralumo“ laipsnį, tačiau nereiškia, kad dėl tos priežasties juos galima sunaikinti.

Antrąją kritikos kryptį formuoja estetinio bendravimo su gyvūnais šalininkai, individualias gyvūnų teises laikydami svarbesnėmis nei rūšių, ekosistemų ar apskritai natūralios gamtos. Natūralios gamtos šalininkai atsakydami teigia, kad bet kuri sistema visada turi didesnę vertę nei atskira jos dalis.

Trečiai kritikos kryptį priskiriami socialinių ekologų teiginiai. Jų teigimu, nedidelės tenykštės tautos, gyvenančios Afrikoje, Australijoje, Amerikoje ar Sibire, kurių namai yra natūrali gamta, gali būti pačios geriausios jos šeimininkės. Todėl tokios, kaip natūrali gamta, nėra. Gamta milijonus metų evoliucionavo pagal savo dėsnius. Pasikeitimai, kuriuos padarė tenykščiai, nepaprastai maži, neesminiai. Tenykštis žmogus turėjo įtakos gamtai labiau kaip biologinė, o ne kaip socialinė būtybė. Pagal savo įtakos jėgą, pavyzdžiui, „mansių gentys Sibiro miškams turėjo mažesnės įtakos negu šiuolaikinė civilizacija“ (Nash 1982: 103). Todėl teritorijos, kur gyveno ir dar tebegyvena gentys, gyvenančios medžiotojų–rinkikų gyvenimą, gali būti laikomos natūralios gamtos plotais.

Prie šių kritikos krypčių dar galima pridėti ir mitą apie noosferą, labiausiai populiarią buvusioje TSRS ir NVS. Jo pradininkai E. Lerua, P. Tejaras de Šardenas ir V. I. Vernadskis tikėjo, kad žmogaus protas, virsdamas planetine geologine jėga, ves prie subalansuotos gamtinės ir socialinės tikrovės, sukurs naują – proto – sferą. Kitaip tariant, dėl žmogaus biosfera taps noosfera. Galima pastebėti, kad moksliskai valdoma natūrali gamta taip pat neįmanoma, kaip ir neįmanomas natūralus gyvenimas zoologijos sode. Noosferos koncepcija ne tik labai utopiška, ji antiekologiška, nes nenumato nepriklausomos, atskirtos nuo žmogaus natūralios gamtos ir jos natūralių, nevaldomų procesų egzistavimo. Žmogaus protas ir gamtos „natūralumas“ – nesuderinamos sąvokos. Natūrali gamta – tai, kas vystosi savarankiškai, nereikalauja noosferos sufleravimo iš šalies.

Penktai kritikos krypčiai galima priskirti pareiškimus, skelbiančius, kad natūralios gamtos draudimai numato ankstesnės būsenos „užšaldymą“, palaikant ją tokia, kokia buvo atsirandant „baltajam žmogui“.

Tačiau nė vienas ekologas netyrinėja natūralios gamtos statiškos, nelieptos, sustingusios būsenos. Natūrali gamta – tai žemė, turinti savo valią, kuriai, paversdami draustiniu, leidžiame savarankiškai vystytis.

Šeštai krypčiai priskiriami vienos ar kitos religinės konfesijos šalininkai, prieštaraujantys natūralios gamtos dievinimui.

Septintai krypčiai priskiriamas požiūris, teigiantis, kad natūralios gamtos idėja įkūnija destruktivų žmonių atsiskyrimą nuo gamtos. Su šiuo požiūriu taip pat negalima sutikti, nes jei keli procentai žemės teritorijos liktų natūraliai gamtai, tai kas čia destruktivų? Taip, žmogui įėjimas ten uždraustas, bet tas draudimas reikalingas, nes, kaip rodo praktika, kitaip natūralios gamtos neišsaugosime. Visa, kas natūralu, prisilietus žmogui, praranda savo tobulumą.

Aštunta. Kai kas abejoja, ar natūrali gamta yra reali, ar tai tik žmogaus proto kūrinys? Tikrai, absoliučios natūralios gamtos greičiausiai visoje Žemėje jau niekur nerasime. Visiškai natūrali gamta – žmogaus proto kūrinys, tačiau sąlygiškai galima sakyti, kad natūrali gamta realiai egzistuoja.

Devinta. Kai kurie natūralios gamtos idėjos kritikai mano, kad gamtos mitopoetizavimas, jos apdovanojimas meile, grožiu ir dorumu trina ribas tarp realybės ir fikcijos, tikrovės ir mito.

Gamtos mitopoetizavimas vyksta visada. Skirtingos tautos įvairiais laikotarpiais į tą patį žvaigždėtą dangų žiūri savitai. Gamtos paveikslas

visada yra meno kūrinys. Blogai, kai su natūralia gamta elgiamasi kaip su „velnio vieta“, dykyne, kurią reikia „sukultūrinti“. Tačiau tik šventos vietos jausmas gali išugdyti gamtosauginius žmogaus motyvus, pagarbą ir susižavėjimą.

Dešimta. Vyrauja nuomonė, kad natūralios gamtos idėja verčia skirstyti žmones į turtingus ir neturtingus. Pirmiesiems egzistuoja nesugadintos natūralios žemės su švariomis upėmis ir mėlynu dangumi, antriesiems – užterštos ir apnuodytos teritorijos. Tačiau pagal natūralios gamtos idėją žmogaus nepalietos natūralios gamtos plotai, turėdami vidinę vertę, nepriklausomą nuo žmogaus, egzistuoja patys dėl savęs, o ne dėl turtingųjų ar neturtingųjų.

Vienuolikta. Vyrauja nuomonė, kad nacionaliniai parkai – Vakarų civilizacijos kaprizas. Tačiau istorija patvirtina, kad nuo XIX amžiaus pradžios draustiniai pradėti kurti ne tik Amerikoje, bet ir kitose šalyse. Specialių gamtinių zonų – draustinių – egzistavimą palaiko dvi didžiosios (ne Vakarų) religijos – islamas ir induizmas.

Dabar nacionaliniai parkai aktyviai kuriami visame pasaulyje. Visos šios kritikos kryptys plėtojamos žmogaus viešpatavimo gamtoje, ekspansionizmo ir paskutinių natūralios gamtos kampelių pritaikymo žmonių poreikiams pateisinti.

Laisvė, autonomija ir nepriklausomybė – svarbiausios natūralios gamtos, kaip atskiros, nepriklausomos civilizacijos, gyvenančios pagal savus įstatymus, savybės.

Sutinkant su filosofiniu apibrėžimu, laisvė – tai galimybė veikti pritariant valiai ir sprendimams. Natūralios gamtos laisvė (ekolaisvė) – valia, galimybė spręsti, veikti ir rinktis. Natūralią gamtą saugoti reikia todėl, kad tai laisvas, realus pasaulis, trijų su puse milijardo metų laisvos organinės evoliucijos talpykla.

Ne mažiau svarbi natūralios gamtos autonomijos charakteristika. Tai natūralios gamtos savarankiškos plėtros savybė, savęs palaikymo savybė. Perfrazuojant ir papildant I. Kantą, galima teigti, kad natūralios gamtos autonomija yra natūralios gamtos savybė pačiai sau būti įstatymu.

Su natūralios gamtos laisvės ir autonomijos sąvokomis susijusi nepriklausomybės samprata, kuri apibūdina žmogaus ir natūralios gamtos santykius, kai gamta nepaklūsta žmogui ir jo įstatymams.

Žmogaus ir gamtos dorovinio santykio istorinė analizė bei šiuolaikinio mokslo, technikos, kultūros galimybės įrodo, kad egzistuojančius

ekologinius sunkumus yra įmanoma įveikti. Ekologinė kultūra, kaip racionali idėjų apie aplinkos ir žmogaus bei visuomenės santykius sistema, gali nulemti žmogaus, kaip biologinės rūšies, likimą Žemėje. Todėl įvairios koncepcijos, teorijos, pažiūros bei jų visuma, sudaranti ekologinę ideologiją, lemia žmogaus ir visos visuomenės santykių su aplinka bei gamta praktiką.

Nors ir sunkiai, Vakarų filosofija vaduojasi nuo dogmatizmo, įteisingama atviresnes ir žmogiškesnes subjekto sampratas, leidžiančias naujai ir prasmingai artikuliuoti moralinę sferą, švietėjų nurašytą kaip grįstą vien „plika nuomone“ ar „jausmais“. Naują prasmę ir patrauklumą įgyja praktinė veikla, lokalinės problemos, ekologinė etika. Imama pripažinti neįmanomybė protą laikyti esiniu už visos žmogiškosios fizinės ir kultūrinės tikrovės ribų bei negalimybė *tobula rasa* situacijos, kai neabejotino metodo padedami viską galime pradėti nuo pradžių, nubraukdami ištisu kartų patirtį. Kita vertus, išlieka nuolatinė grėsmė ištirpti mokslinės-technologinės sistemos struktūrose. Kaip ir ekologijoje, regis, tegalima išspręsti mažesnes problemas, o didžiosios nėra niekam pavaldžios.

Realiai būties ekologiškai harmonijai pasiekti pirmiausia būtina pakeisti žmonių mąstymą, sukurti tokią ekologinę ideologiją, kad žmogus pirmiausia keistų save, o ne aplinką, kaip yra įpratęs. Tik tada aplinkos ir žmogaus santykiai su ja, reali žmonijos būtis gali įgauti neprieštariną, harmoningą formą. Filosofija geba įdėti nemažą dalį į intelektualinio-psichologinio klimato paruošimą, ekologinių idealų įgyvendinimą, žmogaus ir gamtos santykių bekonfliktinių formų paiešką.

LITERATŪRA

- ¹ Hargrove E., 1988: *Foundations of environmental ethics*. N. Jersey: Prentice Hall.
- ² Nash, 1982: *Wilderness and the American mind*. New Haven and London: Yale University Press.
- ³ Rolston III, 1992: *Philosophy gone Wild*. Buffalo, New York: Prometheus books.
- ⁴ Porter B., 1998: *Reasons for Living: A basic ethics*. New York: McMillan.
- ⁵ Serageldin I., 1996: *Sustainability and the wealth of nations: first steps in an ongoing journey*. Washington: The World Bank: Environmentally sustainable development studies and monographs series No. 5.
- ⁶ Soper K., 1995: *What is Nature? Culture, Politics and the Non-human*. Oxford: Blackwell.
- ⁷ Thoreau H. D., 2001: *Voldenas, arba Gyvenimas miške*. Vilnius: Baltosios lankos.
- ⁸ Welmer A., 1991: *The persistence of modernity: essays on aesthetics, ethics, a postmodernism*. Cambridge (Mass.): The MIT Press.

IDEA OF VALUE OF WILD NATURE AS “SOMETHING ELSE” IN ECOPHILOSOPHY

Jūratė Mackevičiūtė

Symmary

Wild nature is different from human. Free from man and his activities, it is a unique evolutionary experiment, the best part of the planet. Not only chaos but also order and perfection are hidden in it. In the wild nature there exists physical as well as moral order.

In the context of ethical theories of postmodern philosophy, the idea of moral human behavior with nature arose as “something else”, and it declares nature to be a special sacred space, a completely different reality existing beyond human control, possessing its inner value, its purpose and its moral right to free life. This idea has revived the notion of nature as a transcendental essence which had previously prevailed.